

քը ներս դարձուած, փայտէ բաշ մը՝ հալած մտք
խառնելու, եւ ուրիշ կարելու գործիքներ՝ որոց
խորաքանջերը կը յիշատակենք ըստ տեղւոյն։ —
Հիմայ գանք հաւցընելու գործողութեան։

(Հարսանիքի)

ՔՔՐԻՑԵՐԵՆ

ԳՈՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷԳ

ԳՆԵՆՍԵՐԼԵՆ

ԳԼՈՒԽ

Պատրաստութիւնք։

(Հարսանիքի)

Ուսուցիչ այս խորքէն ետեւ թփերու մէջէն
սկսաւ սողլը գուրս ելաւ եւ գէպ ի Պիտոսոս ուղ-
ղեց քայլերը։ Գիւրբին եղաւ գետն անցնելու, զգեստ-
ները հանեց կողոց մը շինեց եւ գլխոյն վրայ դրած
անցաւ, քայլով մինչեւ հոն՝ ուր ոտից կուռան կը
պոփեւր, անկէ ալ անդին լողաց։ Անկէ ետեւ ընդ-
արձակ շրջան մ'ըջաւ, գիւղաքաղաքին բոլորսիքը
եւ ճիշդ ընդգիծակալ կողմանէ գիւղ մտաւ։ Հար-
ցուց գտաւ Կոմիզի մայրն, որ եւ հաստատեց ին-
քերտախն ըսածները։ Ուսուցիչ զինք խաւրեց որ Մար-
գիղին ծառաներէն մին գտնէ, եւ կինն յաւիտե-
թեամբ Փշաւիլուս անուն ծառան գտաւ բերաւ։

Ուսուցիչ Փշաւիլուսին հետ երկայն խորհեցաւ
թէ ինչ կերպով կրնայ Մարգիղին հետ հարգաւոր-
կցութեան մէջ մտնել։ Բայց ամեն ծրագիր կը շար-
նուէր կը խորտակէ՝ երբ կը տեսնէին թէ բերդին
մէջ վտառակն անձ մը չկայ։

Միայն մէկ միջոց մնաց, եւ Ուսուցիչ երկայն
սաստանակէն ետեւ որոյեց, այն է ինքնին ան-
ձամբ բերդ երթալ։ Գիւղացի կնոջ օգնութեամբն
իւր պատառոտեալ զգեստը քիչ մը նորոգեց եւ
կոկից, եւ ճամբայ ելաւ թէ եւ ոչ առանց երկիւղի,
վտառակեցով միայն իւր հնարագիտութեան վրայ՝
որուն օգնութեամբ ի գլուխ հանել կը յուսար։
Որպէս զի ամենեւին կասկած չունենան վրան՝ պէտք
էր ամենեւին գող կամ անորոշութիւն չցուցընել։
Եւ այսպէս գէպ ուղղի կամուրջը գնաց՝ որուն քով
զազդեալք պահապանը կեցած էին։

Երկրի մը մէջ՝ ուր քաղաքական պատերազմը
զարթացած էր, ընտանեացիս ամեն ճամբորդաց վրայ
արժեւան աչք էր հսկեր։ Պահապանը բռնեցին
զՈւսուցիչ եւ հարցոյցին՝ Ուսուցիչ եւ ուր։ Ուսուցիչ
գիտէր ըլլալիքն, եւ արդէն պատրաստուած էր։
Ըստ իրենց անտարբերութեամբ։ «Անունէ Պետրոյ
Փշաւիլուս, ասկէ երկու ժամ հեռու գիւղի մը մէջ
կը բնակի։ Հիմայ նոյն գիւղէն կու գամ եւ պիտի
երթնայ գաղաքիլոյի Մարգիղին բերդը՝ ուր եղբայրս
ծառայ է։»

Այս պատասխանը Ուսուցիչ այնպէս համար-
ձակ եւ միամտութեամբ տուաւ, որ պահապանն
բռնիք մը չունենալով՝ թող տուաւ փնէր իւր ճամ-
բան շարունակել։ Բարբախտաբար պահապանն

գժուարութիւն մը չցուցուց, ապա թէ ոչ՝ գետին
անդիի եզրերն երկու քաջ նշանառու Պոտերազ-
մուց հրացանափայն իրեն ուղղուած էր, եւ եթէ
կասկածելի շարժում մ'ընէր՝ նոյն րոպէին գիւղի
կ'ըլլար։ Այսպէս Ուսուցիչ հանգարտութեամբ յա-
ռաւ զանց, ինքզինքն ամբողջ կենտրոն առնելէն
անցաւ առանց անոնց քով կենալու, եւ կէս ժամէն
բերդին առջեւն էր։ Հոն ալ կրկնեց՝ թէ կ'ուզէ եղ-
բորը հետ տեսնուիլ, եւ այն ծառային անունը
տուաւ։ Դրան քիչ մ'առաջ գիւղաքաղաքին մէջ տե-
ղեկութիւն առած էր։ Ասան զի ապահով գիտէր
որ այս ծառան իրենէ կերպով բերդը չէ։

Բերդին գոնապանները պատասխան տուին՝
թէ բերդը ծառայ չկայ ամենեւին։ Եւ որովհետեւ
Ուսուցիչ արդէն գիտէր զայն, անանկալ չեկաւ, թէ-
եւ բոլորովին զարմանալ կը ձեւացընէր։ Այն ատեն
Ուսուցիչ անմիջ ձեւերով սկսաւ աղաչել, որ Մար-
գիղին ներկայացուի։ Բնականապէս զինուորը կը
ծիծաղէին վրան, եւ իրենք թէ ոչ կը կրնայ Մար-
գիղին հետ տեսնուիլ։ Ասոր վրայ ալ շատ զարմա-
ցաւ Ուսուցիչ։ Խորհրդածելով՝ ականջին ետեւն սկսաւ
գրեթէ եւ հարցոյց երկուստ ձայնի՝ թէ չի՞ կրնար
արդեօք իւր վիճակն յայտնել զաղաքացի հրամա-
նատարին։ Ասոր վրայ զինուոր մը հարիւրապետին
գնաց իմացուց իրն, որ եւ հրաման տուաւ այժմ-
ութիւն իւր առջեւն ելլել։

Ուսուցիչն ուղածն ալ այս էր։ Կ'ուզէր բերդին
մէջ տեսնուիլ, որպէս զի Մարգիղն իմանայ թէ իւր
մարդիկն պատրաստ են եւ որոշած՝ զինք փրկել։
Կ'ուզէր ասով միանգամայն զՄարգիղ գրգռել՝ որ
խորհի թէ ինչ կերպով իրենց հետ հարկադրակցու-
թեան մէջ մտնելու է. վրան զի կրնար երեւոյցել՝
որ եթէ Մարգիղն Ուսուցիչն գաւթէն անցիլը տես-
նէ, պիտի ենթադրէ թէ առանձինն չէ։

Ուսուցիչն յոյսն արդեամբք պատկերեցաւ։ Երբ
քանի մը զինուորով գաւթէն կ'անցնէր՝ պատահեցաւ
մը քով հաստափութը Տիկին մը տեսաւ, որուն վրայ
անմիջապէս քափ պատահեցաւ վարագործը կամա-
ցուի մը շարժեցաւ։ Ապահով էր Ուսուցիչ՝ որ իւր
ներկայութիւնն իմացաւ Գուեւիլուս։

Այսին հարիւրապետն մեծ կասկածանք կը
նկատէր այս անկող հիւրն, եւ սովորական զուր-
գոտու ձայնին մը հարցուց՝ թէ ինչ է ուղածն։ Այժ-
մարածն վերջին աստիճանի միամտական կերպարանք
կը ցուցընէր, եւ շփոթած կը զարձնէր գլխարկը
ձեռքին մէջ, Միեւնոյն առաւելուին հոս ալ կրկնեց,
թէ ինքը Մարգիղին ինքիք Փշաւիլուս անուն ծա-
ռային եղբայրն է եւ ճորը հետ կը բնակի ժողովուրդ
կամուրջէն երկու ժամ հեռու գիւղ մը։ «Ժամա-
նակները շատ գէշ են, բայտ Ուսուցիչ անմիջութեամբ,
անոր համար եղբայրս իւր վարձարմը մօրս ապուրասը
կը հոգայ։ Մարգիղն ալ սովորաբար մօրս այս ատակի
վրայ քիչ մը կը յաւելու իբր որորմութիւն։ Հիմայ
մայրս եւ ես մեծ նեղութեան մէջ ենք, անոր հա-
մար եկայ եղբորմեն ասակ առնելու եւ եղբորս ձե-
ռք Մարգիղէն կամ Օրդորը Տիկինէն՝ որ եւ շատ
անգամ օգնած է մեզի, փրկելի օգնութիւն մ'ալ
ընդունելու։ Հոս զրան քով պահապանն ըստ ինձի՝
որ ոչ եղբայրս եւ ոչ ծառայ մը կայ բերդի մէջ,
եւ թէ ոչ զի կրնայ Մարգիղին հետ տեսնուիլ։

Ասով բնականապէս հիմայ չեմ գիտեր ինչ ընեմ:
Միայն գիտնայի՜ որ ուր գացած է եղբայրս, կրնայի
փնտռել, եւ ապահով եմ բան մը կրնայի առնուլ,»

Նենգաւորն այս ամէնն այնպիսի պարզու-
թեամբ եւ միամտութեամբ պատմեց որ Տարիւրա-
պետին կասկածը փարսառեցաւ, մանաւանդ երբ տե-
սաւ որ բռնածին մէջ ամենեւեկին անհաւատալի բան
չկայ: Եւ նոյն իսկ սիրոր շարժեցաւ ի գոլթ:

«Թէ ուր գացած է եղբայրդ, բաւ հեղ եւ
համբար ձայնիւ, եւ չեմ կրնար գիտնալ: Բայց բնա-
կան է որ մօրը քով գացած պիտի ըլլայ:»

«Նկուշտ այնպէս պիտի ըլլայ: Բայց կարելի
է ճամբան մեծ դժուարութեանց հանդիպած է:
Վասն զի հոս գալու ժամանակս զիս ալ շատ անգամ
բռնեցին, եւ կրնամ ըսել որ հրաշքով կրցայ մին-
չեւ հոս հասնիլ:»

«Եթէ եղբայրդ գացած յարած չէ հրտանայ՝
որ Սպանիոյ մէջ կը թափառին, առ առաւելն եր-
կու որ միայն կրնան զինք տեղ մ'արգելուլ, այնու-
հետեւ կու գայ առնալ:»

«Նայպէս է, պատասխանեց Ռուիդ: Բայց մին-
չեւ այն ատեն մենք անգիտեմք ենէ կը մեռնինք:»

«Ուրեմն ինչ կ'ուզես որ ընեմ:»

«Միայն Պատուական Հրամանատարդ համէր
ըսէ՛ թէ ո՛ր գացած է եղբայրս:»

«Ըսի անգամ մը՝ որ չեմ գիտեր:»

Ասոր վրայ Ռուիդ լռեց: Սկսաւ գետին նայիլ,
խորանջ հաւառանք մ'արձակեց եւ աջ մարմնեցուց
աչաքը: Կուզէր ըսել որ գէթ Մարգիդին բան մը
ինչպէ՛, բայց կը վախճար Տարիւրապետին կասկածը
գրգռել: Մարգիդին հետ տանուելու մտածմունքն
այնպէս մօտ էր, որ Տարիւրապետն ինքնին կրնար
գուշակել: Եթէ է քիչ մ'ալ խօսակցութիւնը շա-
րունակէր:

Եւ իրը այնպէս ալ եղաւ: Այն մը սպանիա-
ցոյն ձեռքէն ազատեմք էին մ'ալ վրան գլխաւուն
համար՝ հրամայեց Տարիւրապետը. Ռուիդին՝ որ
հետը գայ: Հարիւրապետը սանդխնի թաւ գաւթի,
եւ զինուորի մ'ակնարկ ըրաւ խառն միտ գնել պա-
տանդին եւ պատու հանին, որպէսզի ըլլայ թէ նշանի
տուրիւտաւ մ'ըլլայ: Բայց Ռուիդ հանդարտ եւ խո-
նարհական դիրքով կ'երթար, եւ զինուորը գիտե-
լու բան չունեցաւ:

Հարիւրապետն գաւթին անցաւ եւ բերդին
այն կողմը գնաց՝ ուր Մարգիդն եւ իւր ընտանիքը
կը բնակէին: Հարիւրապետը Մարգիդին սննեակը
մտաւ՝ երբ անկողն առանձինն նստած էր:

Երկուքն ալ զերթ որդունեցին երկաթի ջրը-
տութեամբ:

«Պատանի մ'եկած է, ըսաւ Տարիւրապետն,
բնտ արտաքննողն այժմբ կամ երկրպարծ մը՝ որ
կըսէ թէ կը ծաննայ զինք: Վարդ գաւթիէ կը
սպասէ: Կուզէք տեսնել զինք եւ ըսել ինծի թէ
կը ծաննեցը զինք:»

Մարգիդը պատուահանին մօտեցաւ եւ հայե-
ցուած մ'արձակեց Ռուիդի վրայ: Անկէ ետեւ ան-
տարբերութեամբ տեղ գնաց ըսելով համառօտի՝

«Ո՛ւ, չեմ ծաննար:»

«Կ'ըսէ՛ թէ ձեր ծառայից մէկուն եղբայրն է:»

«Կարելի է:»

«Փշտիտաւ է տեսնել:»

«Սոս անուամբ ծառայ մ'ունեցած եմ:»

«Եղբայրն իւր թղթակը մօր կու տայ եղբի ի
նպատակ:»

«Կրնայ ըլլալ:»

«Գուրջ ալ, Պատուական Մարգիդ, այս թո-
շակին վրայ քանի մ'անգամ օգնութիւն աւելցու-
ցեր էք:»

«Նշանիս բաներ շատ կ'ըլլային, բայց ասի-
կայ չեմ յիշեր:»

«Բնականապէս: Հիմայ եկեր է գարնաւ եղ-
բորմէն ստակ առնելու: Եւ ձեզմէ ողորմութիւն խն-
դրելու:»

Մարգիդն ասոր պատասխան չտուաւ:

«Եր բազմաբ պատանայն բան մ'ըսէ:»

«Հոս բազմանք տեղի չունին, պատասխանեց

Մարգիդը պաղով թեամբ, եւ այս նկատմամբ ձեզի
բազմաբ մը չեմ յայտնէր: Հոս ընդդէմ ամենայն
իրաւանք իմ տեղահանութեան ամէլ բանտարկեալ
եմ, եւ չեմ կատարեր այնպիսի գործ մը՝ որ իմ
այս վիճակին հաւանութիւն տալուս փոքր երեւոյթ
մ'ունենայ: Նմար համար չեմ ըսեր թէ կ'ուզեմ
հետը խօսիլ, եւ նաեւ չեմ ըսեր՝ թէ չեմ ուզեր
հետը խօսիլ: Եթէ կը բերե՛ք գայ թող, եթէ չէ՛ք
բերե՛ք չգայ թող: Իշխանութիւնը մեր ձեռքն է:
Գործածեցէ՛ք:»

«Իրաւունք ունիք արտնջելու իշխանութեան
վրայ՝ զոր ձեզի գէմ կը գործադրեմ: Վայս յառա-
ջագոյն ըսած էի արդէն: Եթէ հիմայ պատանայն
ինչորքը ձեր առջեւ հանեցի՝ իրեն ունեցած գլխոյս
համար եր: Եթէ կ'ուզէք իւր նեղուկութեան վիճակին
ստորագրութիւնը լսել՝ հիմայ հոս բերել կու տամ,
իսկ եթէ ոչ՝ կը ծամբեմ երթիս: Չեմ ուզեր սահ-
մանադէմ գնէ՛ն ձեզի՝ բայց այնչափ միայն, որչափ
մեր ապահովութեան համար հարկաւոր է:»

Մարգիդը լռութեամբ ունեց լին դիպցուց:
Հարիւրապետը կէս վայրկեան մ'ալ սպասեց
Մարգիդին որոշման, եւ երբ տեսաւ որ ձայն չէ հա-
ներ, ելաւ գնաց: Բայց որովհետեւ իւր գլխած եւ
գիւրազած սիրուն կը անգամ վտանկից երած էր
Ռուիդին, կը գառնանար երբ Մարգիդին յամառու-
թիւնը կը տեսնէր, որ ամենեւեկ բազմանք յայտնել
յանմէ չէր առնուր: Բայց ասով պատանայն ունե-
ցած գութին աւելի կը սաստկանար:

«Պէտք է որ առնէ՛ք հանեմ:» ըսաւ զերկա-
պէս ինքնորին, եւ նշան ըրաւ զինուորին՝ որ Ռուիդին
հետ տեսնէն գայ: «Ետեւէս,» ըսաւ երկուքին եւ
սանդխնին վեր ելան Մարգիդին սննեակը: «Հոս է,
Պատուական Մարգիդ, այն պատանին՝ որուն վրայ
խօսեցայ: Արնայ ինքն անձամբ խօսիլ:»

Ռուիդ ըստ ամենայնի ինչպէս Տարիւրապե-
տին նշանը Մարգիդին առջեւ ելաւ քուրովին չիտ-
թած: Հարիւրապետը զինուորին հետ բարն քով
գնաց եւ հոն միտ կը գնէր թէ արդեօք երկուսն ալ պա-
տանդայ մէջ կանխաւ միաբանութիւն մը եղած է:

«Ո՛հ,» Պարոն Մարգիդ, ըսաւ Ռուիդ անկեղծ
եւ լալաղեմ ձայնիւ: Ստուգիւ զիս չէ՛ք յիշեր: Ես
Պետրոյ Փշտիկանս եմ, որուն եղբայրն հոս կը ծա-
ռայէր:»

«Ազնի որ Եսբի, շարանձիկ, ապա թէ ոչ՝ զքեզ

իմ տեղակալ Ռուիդը պիտի համարէի, և ըստ Գաւ-
նսի տա իրենի որդիքն առնող երեսն անգամ դարձե-
նելու պայտարածին և:

Ով Յէր, յառաջ տարաւ Ռուիդ աւելի լա-
ւազին եւ ողորմագին ձայնիւ, եւ ի շորհաց եւ բա-
րեւեռ մէկ նշանք ցուցէք մեզ: Մենք շատ աղ-
քատ ենք, եւ ի՞նչ մեղի չուզէք, պիտի ստպուինք
թողուլ այն տեղի ուր հիմայ կը գտնուիր: և

«Կուտէ չէք բնել: Մնացէ՛ք հանգիստ» ուր որ
էք, բաւ Մարգիդն հաստատութեամբ: Արշապ
ստակի պէտք ունիք: և

«Հարիւր ուսու պայտմ մեր ամեն պիտոյից
կը բուռն: և»

Մարգիդը գրասեղանին թով դնաց եւ ձգեցն
ստանի հանած ժամանակ ըստ անտառահարի ձայնի:

«Ահա, Պետրոյ, առ: Ար ցաւիմ որ աւելին չեմ
կրնար բնել: Ի սրտէ կը բազմայի զքեզ եւ թու-
կիններդ բերդիս մէջ տեսնել, բայց կը տեսնես,
որ Գաղղիացիք... և»

Բաւ է, Պատուական Մարգիդ, ընդհատեց
հարկաբանն, այնպիսի խօսքեր չեմ կրնար թո-
ղուլ: և

Մարգիդն հարկաբանին արհամարհական
հայեցումով մ'արձակեց եւ պատուհանին թով
դնաց, եւ սկսեալ ապակոյն վրայ մատուցներովը
թմրկահարէր: Հարկաբանը կարծեց թէ այս
թմրկահարին Մարգիդին ոգւոյ զայրութենէ յա-
ռաջ կու գար. սակայն Մարգիդին թմրկահարին
Մարգիդին պատերազմական նշանն էր, զոր սովոր էր
տալ՝ երբ Պատերազմուող յարձակման հրաման տալ
կուգէր:

Սոյն ժամանակ շափազանց բացատրութիւննե-
րով լայնացող իւր շորհակալութիւնն թէ Մարգի-
դին առատաբանութեամբ համար, եւ թէ հարիւ-
րապետին՝ ըսած մեծ շորհակ համար, եւ զգալա-
պէս զուարթ այցած՝ դուր ելաւ սենեկէն: Հարիւրա-
պետը զպատանին բերդին դրան տալն տանիլ
տուաւ, որ եւ բերդէն մեկնելու ժամանակ ըստ
պահպան պիտուորին թէ իրենները շափազանց պի-
տի ուրախանան այն քանի վրայ՝ զոր հետը կը տա-
նի: Ձիուսուրը կարծելով որ խօսքն ստակի վրայ է՝
հաստատեց ծիծաղելով:

Ռուիդ աներկիւղ իւր ճամբող գնաց: Տեսակ
տեսակ խորհուրդք իւր ըզնեց կը գծէր ի կնիցներէն:
Հարկ էր հիմայ ծրագիր մը չինէլ Գաւնսիելոյն օգ-
նելու. եւ որովհետեւ իւրն անմամբ հետք տեսնուե-
ցաւ եւ իրմէ հրաման առաւ բերդին վրայ յարձա-
կի, յառաջունէն աւելի զորոտագրելի երեցաւ այս
խորհուրդը: Դաս քան զամենայն՝ փութեց իրեն-
ներուն թով, որոնք բերդին բաւական մօտ այրի մը
մէջ բանակած էին: Երբ որ իրենց թով հասաւ՝ իրտա
կանոններ տուաւ, հրամայեց գիտել ճշդիւ ինչ
որ բերդին շըջակայքը կը հանդիպի, եւ գիտաւորաբար
մտաւ տանող մուտքին բերանը դիտել՝ զոր բերու
պահպան կը պահպանէր: Առտա ճաշով մը զօրա-
նալէն ետեւ, առաւ զէնքերը եւ իւր զնաւն փրե-
նաւ, որ գիտաւոր քանակաւ ժամ մը ի հեռու էր:
Եւ որովհետեւ խաւան ամեն ուղղութեամբ բազմա-
թիւ լռեաններ լցած էր, Ռուիդ ասանցմէ մեկուն
հանդիպեցաւ, որ շատ մը զինք խաւանին տարաւ:

Խաւան իւր բարեկամին տալն իւր ուրա-
խութեամբ եւ հարցուց անմիջապէս թէ ի՞նչ ար-
գիւնք ունեցաւ իւր ծրագրեր: Բնականապէս այն
լեռնաբանի յանդուգն մարգարէն անշաղա քուլուեցաւ,
որուն վրայ խոր լուսնի ին մը տրեց՝ երբ Ռուի-
դ Գաւնսիելոյն ապատելու ծրագիրն իրենց տալն օգնաւ
պարզել: «Բերդին մէջ, ըսաւ, իբր 150 զաղղիացի
կայ, եւ նոյն իսկ ի՞նչ է 300 բլանդ՝ գիւրդին եւ զերկնեց
բերդէն հանել: Բայց գոտարարութիւնն հոս չէ, հա-
պա զԳաւնսիելոյն իրենց մեռքն ողջանդամ աղա-
տելու վրայ: Եւ ի՞նչ ետեւ մեկնեց թէ ինչպէս պի-
տի բլանդ յարձակումն, եւ խաւան՝ որ բերդին ամեն
եղեմուտքը լաւ գիտեր, ամենայն կերպով հաւա-
նութիւն տուաւ այս մեկնուլ ետեւ: Այսպէսով որո-
շուեցաւ նոյն գիւրդն յարձակիլ:

ԳԼՈՒԽ 2.

Կրիկն յարձակումն:

Հարիւրապետը Մարգիդին սենեկէն ելնէն
ետեւ, Մարգիդը զլուին ամբարան՝ հպտարական
եւ հրացայտ աշք մտաւ կից սենեակը, ուր էին
երկու Տիկնայք:

«Ի՞նչ կայ, եղբայր: և» հարցուց Յոննա Գա-
միւն, երբ եղջօրը գէլին այլափոխուած տեսաւ:

«Ահ, գուցէ Մարգիդն ալ բանցի երկնեց
ամբարան: և»

«Բայց եղածն ինչ է, և» կը հարցնէր Յոննա
Մարիւ:

«Լուռ, լուռ, պատասխանեց Մարգիդը ձայն
բռնութեամբ մեղաքցնելով, գրեթէ մէկը բան մը
չաւ, փան զի գէւ ժամանակ կայ. բայց այս գիշեր,
այս գիշեր — լսեցէք տղաք բայց գերեզմանի պէս
մօնել եղէք, և» — եւ Մարգիդ գրեթէ անձայն կը
փախտար երկու Տիկնայքն անանջէն վար, որոնք անձ
կոյրեաց մօտիկ կ'ընէին: «Իմ մարդիկս ինծի մօտ
են, եւ ապաւններն ամենեւին չեն գիտեր: Հարիւ-
րապետն անձամբ իմ տեղակալս տալն կը հանե
եւ ներկայ կը գտնուի երբ հրաման կու տամ բերդին
վրայ յարձակիլ... Հայ, հայ: Այս գիշեր երբ պա-
տերազմի աղաղակը հնչէ եւ հրացանը սեն, այն
տեսն վառուլը ջահն շուայութեամբ իմ նախնաց
տան պիտի մօտեցնեն, որպէս զի տանս գերան-
ները թշնամացաւ գանդը շախմատին: և»

Մարգիդն կատարեալ զայրուցքի մէջ էր, եւ
նոյն իսկ Գաւնսիելոյն վրայ տրեց՝ մը տրեց՝ երբ
եղջօրը բերանն ու գիմաց վրայ արեւունաշտ կատա-
ղութեան նշաններ կը տեսնէր: Այս բոլորիկ Մար-
գիդը կատարեալ Գաւնսիելոյն էր՝ որ Պապը հո-
գիւնքն կենաց եւ մահու պատերազմի կը խախտէ,
այն մեծ Միկնայքն որուն յանդուգն քաջազորու-
թիւնները բովանդակ հիւսիսային Սպանիա կ'եր-
դեր ու կը պատմէր: Եթէ մարիւ կամը գիտար
թէ ինչ որս ըրաւ Գաւնսիելոյն Մարգիդը բռնելով,
երբեք յանձն չէր տանուր պատասխանառութեամբ
քանտարկութեան մը՝ որմէ պրծին այն պարագայից
մէջ շատ գիւրդին:

Յոննա Մարիւ երբ իւր հայրն այս վիճակի
մէջ տեսաւ ձեռնուրէն իրարու կցեց:

Բայց Մարգինը չուսով դարձեալ ինք զինք
ամփոփեց: Քանի մը վայրկեան նստաւ ամփոփ մը
վրայ եւ սեւեռեալ կը նայէր իւր ամէն: Վերջա-
պէս սպք ելաւ: Գեղքն ինքզանութիւն գգեցած էր
եւ աշուրներն ուրախութեան կայծեր կ'արձակէին:
«Բախտ մը, բաւ մեղանայնք ծին ազելով, որ զինա-
րանս քաւ ննջարանդ էր, Մարիամ: Սենեորին ազ-
նուականութիւնը չէր ներած զայս աչ չեաա-
զտեւ:» (Հարուն-իւլ-ի):

ՅՈՐԴԱՆԻ ՅՈՐԴ

ՆՈՐԴԱՆԻՔ

Զորախոտ լուսն մը:

Ս. Ինննայի Presse օրագիրն հետեւեալ ցաւ-
ալի հետագիրը կը բերէ: «Զորախոտ, 24 Հոկտեմբեր:
Զարգորիւք իշխանանքն պարտաւ» որ ի վրայ-ն-
ուսագովքս, զրնթ է մարդը այրեցաւ, զիստաօրարար
շատ հնութիւնը եւ թանկարի իրեր հրդեհի ծա-
րակ եղան: Հէնքն ամբողջ 20.000 ֆրոսին արա-
հայագրուած էր:» Նոյն բօթն երկրորդ օրն ստու-
գեցաւ, թէ իշխանին մատենագրարանն ամբողջ այ-
րած է: Մատենագրարանին Տայրիւքն մէկ իւրաքան-
չիւր տէրութեանց յաւարկած առարկաներն ալ (տե՛ս Հաճախ Եւսօրեայ, Թ. 4), որ լեհահայ
գաղթականութեան ինչ ինչ յիշատակարաններ կը
բովանդակէին, անշուշտ նոյնպէս այրած են:

Պրիստիկի նոր արտեստանահանդէս:

Պրիստիկի արտեստանահանդէսն որ 1888ին
պիտի ըլլայ, մեր այս արտեստանահանդէսի դարուն
մէջ բարբառին նոր օրինակած մը պիտի ունենայ:
Մինչեւ հիմայ արտեստանահանդէսին մէջ իւրաքան-
չիւր տէրութեանց յաւարկած առարկաներն զատ
զատ ըստ կարգի տէրութեանց կը շարուէին, որով
իւրաքանչիւր տէրութեանց յաւարկած առարկաներն
ստորինք կը ծանցուէր: Բայց առով զօճարին
եր իւրաքանչիւր նոյն տեսակ առարկաներն իրարու
հետ համեմատել: Գարտեալ լաւագոյն առարկայից
համար միայն պատուով միտալ կը տրուէր, որ առա-
կան փոխադրելու ծախքին նպատակ մը չէր մատու-
ցաներ: Պրիստիկի արտեստանահանդէսն այս թերու-
թիւններն պիտի չունենայ: Առարկաներն ոչ ըստ
կարգի տէրութեանց, այլ ըստ կարգի գիտութեանց
եւ արտեստանի պիտի շարուէին բաժանելով վեց զիստ-
ափ խմբերու, որ են 1. Ազատ եւ անարարութեան
արտեստան: 2. Արտեստանութիւն: 3. Նաւար-
կութիւն եւ կենդան արտեստան կազմանք:
4. Պրիստիկի արտեստանութիւն: 5. Վաճառահանութիւն:
6. Ներկարականութիւն: 7. Մատենական գործնական
պիտի: Այս վեց խմբերն ունին զարմեալ 21 բա-
ժիններ, որ ճարտարութեան, արտեստանի, գիտու-
թեան եւ գիտելու ամէն ճիւղերը կը սպասեն:
Փորձանակ պատուով նշանի՝ պիտի շնորհուի ստակի
գումար, այնպէս որ արտեստանահանդէսին մասնա-
կողմն յայտ ունի մեծամեծ շահուց: Ամէն մէկ վեց
խմբին մէջ ամապին էլլող պիտի աւան 50.000 ֆր.
իւր յաւրդը: Հետհետեւ նուազագոյն: Ամէն ի
միտան ինչ փէն ֆր. պարգեւ պիտի տրուի: Ասկէ

զատ արտեստանահանդէսին առարկաներն մէկ միտան
ֆրանքի բան պիտի գնուի աւելութեան կողմանէ եւ
զինականահանդէսին պիտի ըլլայ: Այս ամէնը Բեդ-
գիտ առարկան ճարտարանաց թղթերով պիտի ծա-
նուցանէ այնպէս որ ամէն տէրութեանց: Առանց
տարակուսի ամէնքն մասնակից պիտի ըլլան տար,
եւ ստիկայ արտեստանահանդէսից պատմութեան մէջ
նշանաւոր դուրս մը պիտի դառնէ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Որթմանիկն դէմ նոր դարման:

Մշտնադարման որթմանիկն (Phylloxera vasti-
trix) Աստուից-Հուսագարից այգեշատ երկրներն
սիրած է յառաջ գալ եւ արդէն Պոստարիւթէ տա-
գին անցած դէպ ի վիճեան կը յառաջէ: Այս պատ-
ճառաւ սկսած է առարկական ուսումնականու-
թիւնն ամէն փորձ արդէն այս մեծ շարեաց առջեւ
աւանդ: Այսպէս Արտա գինեշատ քաղաքին Մայ-
եր անուն գինեշատան Փաւլիս գիւղից այգիներուն
վրայ՝ որ որթմանիկն արդէն յարմար կը փորէ եւ
որ առաջին տարին արդէն յաւրդած է: Մայեր շատ
փորներ ընելէն ետեւ գիւղացւոյ մը խորհրդին ան-
աւարդ է ընելու: որթմանիկն արմատը կը փորէ եւ
հոգին բարձրութիւն կ'ազատէ եւ կէս լիտր արձառամեզ
կը լեցնէ: ամէն մէկ որթիցն արմատիցն վրայ, այ-
նուհետեւ արմատն ազատ կը պատէ վրան ալ հող
կը լեցնէ: Արթմանիկն որ արդէն գեղեցած էին
եւ ամենեւին պատուել չէին տուած, այս տարի նոր
գորաւոր ծիւրը արձառել են եւ շատ պատուել են
տուած: Որթմանիկն որթմանիկն ընդունալ թէ ընդ-
հանդակեալ գինեգործութեան եւ թէ ի մասնաւոր
իւրաքանչիւր գաւառացի երջանակութեան համար մեծ
նշանակութիւն ունի, պէտք են մասնագէտք եւ
ամէն այգեգործք այս փորէն ընել, որ այնպէս դիւ-
րին եւ թեթեւագին է, եւ ընդ հակառակն բնաւ
անսակար չի կրնար ըլլալ:

Պարտիզն եւ յանդարտանքն միջնակար ննացընէ:

Մըլընք ձեռքն ազատելու համար պարտիզն
բոլորտիքը պէտք է փառնգամուշի (savande, լա-
վաթա) տնկել, եւ այս զին այն գին քանի մը տնկից
վրայ ծաղիկ թողուլ: Վասն զի մըլիկը գիտարա-
ւար տար ծաղիկ կը խորշի: Նստեւ ծառերու՝
գիտարաւար գեղիկ եւ ծիրանայ բոլորտիքը, որոնց
քով մըլիկը շատ սիրով իրենց բնակութիւնը կը
հաստատեն, փառնգամուշի տնկելը նոյն արգիւնքն
յառաջ կը բերէ: Իսկ սենեկաց եւ մասանի համար
փառնգամուշի ծաղիկը կը գործածուի:

Փնթալը ննդիկ:

Գերմանիա փնթալի աւելի գորը կանանց,
նստեւ գորը կամ կապուտի գէ ներկուի: Բայց միտ
գնելով իմացուցաւ՝ որ փնթալը կանանց եւ կա-
պուտ ներկելը փնթալից է մեղացալ: Ինչպէս ամէն
մշտագոյն նոյնպէս գորը կանանց փնթալիցը չընա-
պատող օգը շատ կը ջնջանայ գարնանային արեւաւ
նաւագայութիւններն: Ասով մեղացը կը ստիպուի ծաւ: